

ARGUMENTATION- DISCURSIVE STRATEGY

Alexandrescu Loredana-Aurelia
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași

Abstract: In the present paper I have presented the argumentation as discursive technique which aims at the adhesion of the interlocutors to the stated theses. First, I tried to identify the types of argument-arguments based on authority, arguments based on facts and examples- and then I illustrated some argumentative strategies.

Keywords: argumentation, discursive technique, interlocutors

De la logică la argumentare

Studiul sistematic al argumentării a început în Grecia antică, unde calitatea de cetățean al democrației impunea stăpânirea unor deprinderi de comunicare. Fiecare persoană putea fi solicitată să servească statul în cadrul proceselor deliberative ale adunării cetății sau în procesele juridice din curțile de judecată, fiind pusă în postura de a fi avocat al apărării sau al acuzării, deoarece sistemul juridic din Grecia antică solicita fiecărei părți să se reprezinte personal. Grecii antici se mai implicau în discursuri publice și cu diferite ocazii ceremoniale (Karyn C. Rybacki și Donald J. Rybacki: 2004, 24).

Ca rezultat al învățăturilor grecești despre comunicarea umană, eforturile de a înțelege felul cum raționăm au evoluat în trei direcții teoretice. Prima este dată de *teoria retoricii*, care cercetează modul în care oamenii se influențează reciproc prin comunicarea verbală și nonverbală. Cea de-a doua direcție teoretică, *dialectica*, explorează diversele structuri ale acelor conversații în care oamenii analizează anumite subiecte. Cea de-a treia direcție teoretică, *logica*, ne prezintă o suită de reguli pentru a distinge argumentele întemeiate de cele neîntemeiate (Karyn C. Rybacki și Donald J. Rybacki: 2004, 25).

În prezent, investigațiile asupra argumentării sunt în plină expansiune, acestea fiind determinate de importanța comunicării și discursivității și, implicit, de facilitățile oferite de mijloacele de comunicare în masă (televiziunea). Amploarea tot mai mare a cercetătorilor asupra argumentării, afirmă Sălăvăstru (Sălăvăstru, 2003: 23-24), își are originea în două lucrări care plasează argumentarea în vecinătatea logicii. Prima lucrare, *La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation*¹, este rodul observațiilor și investigațiilor empirice ale lui Chaïm Perelman și ale Luciei Olbrechts-Tyteca, în baza cercetării unor modele de argumentare prezente în dezbaterile filosofice, juridice, politice în vederea sistematizării tipurilor de argumente. A doua lucrare, *The Uses of Argument*, semnată de Stephen Toulmin, este o construcție reflexiv-teoretică ce propune un model analitico-deductiv al argumentării. Dacă prima lucrare ne pune la dispoziție un inventar al argumentelor ce țin de conținutul argumentării, a doua lucrare are ca rezultat descrierea unei tehnici de argumentare ce ține de forma argumentării. Aceasta din urmă este pusă la dispoziție pentru a utiliza diferitele tipuri de argumente, fiind apoi identificate cu unele raționamente (S. Morris Engel). Astfel, temeiurile sunt denumite premise, iar punctul de vedere apărut este denumit concluzie. Mai mult, apropierea de înțelesul tradițional al logicii, în optica lui Sălăvăstru, are ca scop „analiza și critica gândirii” sau critica raționamentului.

¹ *Argumentarea* este un termen comun mai multor științe umaniste, cu particularizări de la o știință la alta.

În contextul actual, argumentarea nu mai poate fi înțeleasă ca o relație punctiformă între producerea unor probe de către locutor și asumarea unor teze (dacă probele o susțin temeinic) de către interlocutor, ci mai degrabă ca o activitate discursivă, ce se numește discurs argumentativ, care este desfășurată fie în forma monologală, fie cea dialogală (Constantin Sălăvăstru, 2003: 27), prezentând „atât o componentă etică, cât și una a eficacității” (Philippe Breton, 2009: 23).

Particularități ale argumentării

În *Dicționarul enciclopedic de pragmatică*, argumentarea² desemnează „un ansamblu de dispozitive și strategii discursive utilizate de un locutor cu scopul de a-și convinge auditoriul” (Jacques Moeschler, Anne Reboul: 1999, 80). Aspectele specifice argumentării sunt considerate ca efecte de discurs și nu sunt asociate niciodată unor proprietăți ale limbilor naturale.

Pentru Perelman și Olbrechts-Tyteca, argumentarea înseamnă „studiul tehnicilor discursive ce permit producerea adeziunii la tezele prezentate” (Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, 2012: 105), subliniind faptul că valoarea principală nu este informația, ci comunicarea acesteia, adică forța cu care elementele de probă acționează asupra interlocutorului.

Luminița Hoarță Cărăușu este de părere că a argumenta nu se confundă niciodată cu a demonstra adevărul unei aserțiuni și nici cu indicarea caracterului valid al unui raționament (Luminița Hoarță Cărăușu, 2008: 351). Lingvistica consideră că prezența obligatorie a unei concluzii și grija de a orienta destinatarul către o anumită concluzie sunt trăsături comune ale argumentării și demonstrației, dar asemănările se opresc aici, deoarece concluzia unei relații argumentative nu este niciodată definitivă și eficace pentru un destinatar.

Argumentarea ca practică socială se înscrie într-o situație de comunicare care impune „o miză socială, o problemă pertinentă circumscrisă, o poziționare a interlocutorilor și o alegere pertinentă a actelor de limbaj” (Daniela Roventța-Frumușani, 2012: 98).

Constantin Sălăvăstru definește argumentarea ca o organizare de propoziții cu ajutorul raționamentelor în vederea întemeierii altei propoziții pentru a convinge interlocutorul cu privire la caracterul adevărat sau fals al acestei propoziții (Constantin Sălăvăstru, 2003: 13). Însă, un vorbitor produce un text argumentativ nu numai în scopul de a-i convinge pe alții, ci pentru a se convinge pe sine însuși ori pe unul sau mai mulți interlocutori, de validitatea unei teze proprii sau a altora” (Vincenzo Lo Casci, 2002: 47).

Deci, argumentarea este un dialog între interlocutori care prezintă dovezi pentru sau împotriva unei teze. Ea este o relație între un argument (sau mai multe) și o concluzie. Astfel, unul susține o teză în fața celuilalt și aduce argumente pentru a-l convinge pe acesta din urmă de adevărul tezei.

Pentru ca o argumentare să fie convingătoare, e bine să aibă în vedere acordul (Constantin Sălăvăstru, 1996: 285) asupra tezei (o argumentare poate fi enunțată doar dacă interlocutorii sunt de acord cu teza produsă), corectitudinea logică a tehnicilor de argumentare și adecvarea faptică a conținutului de idei. Teza argumentării se construiește pornind de la temeiul argumentării, fundament care asigură legătura suficientă și necesară dintre temei și teză (Constantin Sălăvăstru, 2003: 74).

Finalitatea argumentativă este asigurată prin coroborarea a trei niveluri de ordine ce pot prefigura, împreună, performanța discursivă a argumentării: *ordinea semnică* (discurs înțeles ca sistem de semne și reguli de combinare secvențială a lor, argumentarea se construiește pe dimensiunea ei sintactică); *ordinea ideatică* (discursul înțeles ca sistem de

²L1 reprezintă limba sursă a traducerii mentale, adică limba asociată gândirii vorbitorului și, de obicei, limba maternă. L2 reprezintă limba țintă. Pentru cazul lui Panait Istrati, L1 este limba română, iar L2 este limba franceză.

sensuri care pun în mișcare întreaga problematică vehiculată); *ordinea retorică* (discurs argumentativ înțeles ca sistem de mijloace prin care se asigură expresivitatea și frumusețea ideilor) (Constantin Sălăvăstru, 2003: 29).

Discursul argumentativ este un discurs finalist, structurat în propoziții sau teze ce constituie un raționament și traduc direct sau indirect poziția locutorului pentru „a obține modificarea universului epistemic al interlocutorului” (Daniela Rovența-Frumușani, 2000: 112). În continuare, autoarea vorbește despre *strategia argumentativă, eficiența unei argumentări, forța argumentelor*. Plecând de la teoria jocurilor, Rovența-Frumușani definește strategia ca ansamblu de reguli ce guvernează comportamentul jucătorului în orice situație de joc posibilă, presupunând un scop, reguli (de evaluare a situațiilor realizate și de determinare a mutărilor următoare), precum și o succesiune de alegeri ce traduc *un plan* (Daniela Rovența-Frumușani, 2000: 112). Astfel, *scopul* strategiei la nivel argumentativ este reprezentat de persuasiune (prezentare convingătoare a elementelor informative alese), în sensul de a reuși să crească intensitatea de adeziune a auditorilor la tezele prezentate astfel încât să creeze o înclinație către acțiune a acestora (Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, 2012: 62).

Mai amintim și faptul că discursul instituie trei funcții: funcția de schematizare (construiește modelul situației, adică reconstruiește cognitiv lumea reală sau fictivă); funcția de justificare (introduce chestiunea retorică a argumentelor și probelor, precum și problema strategiilor discursive de tipul: *constatare, definiție, ipoteză, întrebare, respingere a cauzei, dezmințire, analogie, opoziție*) și funcția de organizare, care infrastructurează sintagmatica discursului și îi asigură coerența, nivel la care acționează regulile de coerență sau bună formare textuală (Jean-Blaise Grize, în Marianne Doury et Sophie Moirand (eds.), 2004: 35-43) (repetiția, progresia, non-contradicția și relația), precum și operatorii de ordonare *logico-retorici*: „mai întâi”, „în plus”, „în sfârșit”, „în primul rând”, conectori argumentativi: „deoarece”, „deci”, „prin urmare”, „de altfel”, „dar”, „chiar”, „totuși”.

Așadar, discursul argumentativ este subiacent tuturor tipurilor: prezent în narativ prin ordonare (centrat pe desfășurarea temporală), în descriptiv prin valorizare (organizat spațial, paradigmatic), în injonctiv prin componenta persuasiune (incitând la acțiune)” (Daniela Rovența-Frumușani, 2000: 27).

Tipuri de argumente. În literatura de specialitate sunt identificate mai multe tipuri de argumente. Pe lângă argumentul bazat pe autoritate, numit și *argumentum ad verecundiam*, mai există și argumente bazate pe fapte și pe exemple (Constantin Sălăvăstru, 2003: 167-180).

Faptul este asociat cu un decupaj al realității, iar într-o argumentare aducem ca probă mărturia faptului. Mai în toate domeniile în care se înfiripă o argumentare se recurge la fapte conform principiului universalității. Argumentarea bazată pe fapte este influențată de mai mulți factori, cum ar fi: *domeniul* argumentării, natura auditoriului, canalele (prin care se pune în scenă sau se transmite argumentarea sunt astăzi tot mai perfecționate, astfel încât pot aduce în atenția interlocutorilor faptele cele mai diverse; televiziunea ne face părtași la fapte și acțiuni care ar rămâne în afara cunoașterii noastre, *trăirea afectivă* în legătură cu ceea ce se întâmplă în realitatea înconjurătoare sau în imaginația celui care construiește o lume ficțională a faptelor (Constantin Sălăvăstru, 2003: 162).

Argumentele bazate pe exemple au rolul și funcționalitatea unei reguli (Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, 2012: 427). Exemplele sau ilustrările convingătoare sunt aduse în discuție ca puncte de plecare ale generalizărilor. În acest sens, sunt amintite mai multe criterii de eficiență: îmbinate cu alte tipuri de argumente și asumate în proceduri argumentative diferite; să aibă o forță mai mare decât generalizarea la care ele sunt puse să contribuie. La acestea mai adăugăm: adaptarea la auditoriu, coroborarea exemplurilor între ele, autenticitatea.

Argumentele se pot baza și pe autoritate, tehnică des întâlnită în discursul televizual, poate și datorită faptului că este ușor de folosit și prezintă rezultate finale. Autoritatea poate fi privită ca o persoană cu o competență recunoscută într-un anumit domeniu al cunoașterii omenești (Constantin Sălăvăstru, 2003: 173), competență care să fie recunoscută de celălalt. Pentru cercetătorul ieșean, a utiliza un argument bazat pe autoritate înseamnă „a considera enunțurile cuiva drept argumente (temeiuri) care pot justifica, prin ele însele și prin faptul lor, că sunt cunoscute, susținerea sau respingerea unei teze” (Constantin Sălăvăstru, 2003: 175).

În opinia Silviei Săvulescu, argumentul de autoritate reprezintă „modul de argumentare care constă în invocarea, în sprijinul unei poziții, afirmații etc., a unei instanțe investite cu autoritate, prestigiu în opinia comună” (Silvia Săvulescu, 2004: 143).

Proverbul, folosit în diferite tipuri de discursuri ca *argument al autorității*, apare „ca o expresie impersonală și de mare vechime (din bătrâni), înzestrată cu autoritate și purtătoare de înțelepciune, ce exprimă <fructul experienței popoarelor>” (Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, 1978: 242), sugerând o normă (Chaim Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, 2012: 207).

Literatura de specialitate evidențiază mai multe temeuri de invocare a autorității. Unul ține de limitele cunoașterii individuale. Altul ține de probarea prin recurgerea la autoritate care vine din discrepanța dintre real și ideal. În acest sens, cercetătorul ieșean (Constantin Sălăvăstru, 2003: 176) identifică o serie de exigențe. O primă exigență ține de imperativul de a evita atitudinile extreme în apelul la autoritate: orice individ care argumentează trebuie să recunoască *limitele domeniului propriu de competență, dar și limitele domeniului de competență a celuilalt și să utilizeze spiritul critic pentru identificarea unor situații în care e rațional să se facă apel la autoritate*. O a doua exigență include *apelul la autoritatea persoanei care este eficient dacă persoana este invocată atunci când argumentarea are loc în domeniul pentru care respectivei persoane i se recunoaște competența*. O a treia exigență face *apel la autoritatea persoanei care trebuie să țină seama de dinamismul condițiilor pentru care autoritatea s-a manifestat în această calitate*. O ultimă exigență este dată de faptul că *autoritatea invocată trebuie să satisfacă cerința unui consens minimal în legătură cu afirmațiile sale*.

Referitor la autoritatea persoanei, adesea este invocată autoritatea valorii. Unele valori sunt constitutive domeniului (discursului științific: adevăr, eroare, deductibilitate, verificare; domeniul moral: dreptate, lege, pedeapsă; domeniul religios (credință, smerenie, iertare, mărturisire; domeniul politic: egalitate, democrație, drepturile omului), altele sunt generale.

Un alt tip de argumente este cel bazat pe analogie (Rodica Zafiu în Mihaela Constantinescu, Gabriela Stoica, Oana Uță Bărbulescu (ed.), 2012: 604-610). Aceasta reprezintă, din punct de vedere cognitiv, un principiu fundamental al înțelegerii (prin proiecția reperelor familiare asupra unor situații noi) și al creativității (prin imaginea noului pornind de la datele existente). Astfel, analogia argumentativă are o componentă explicativă – invită la înțelegerea a ceea ce este necunoscut prin apel la ce e cunoscut, familiar – și conduce la o concluzie (adesea implicită), subordonând explicația persuasiunii.

Argumentarea –mecanism al discursului. Florin - Teodor Olariu prezintă strategiile argumentative pe două paliere, „în funcție de nivelul la care ele se articulează”, și anume:

1. *Strategii discursiv-argumentative globale*, cum ar fi *explicația, descrierea sau narațiunea*, ce „devin sinonime cu însuși tipul de discurs performant”;
2. *Strategii discursiv-argumentative punctuale*, cum sunt *întrebarea retorică și negația polemică*, care se manifestă sub o formă mult mai redusă în comparație cu strategiile globale”, având însă o forță argumentativă mult mai mare, respectivele tehnici putând fi considerate „declanșatori argumentativi ce vor dinamiza derularea întregului parcurs interactiv” (Florin-Teodor Olariu, 2007: 251-252).

La cele două strategii discursiv-argumentative punctuale, Luminița Hoarță Cărăușu adaugă o a treia strategie, și anume *metafora cu rol argumentativ* (Luminița Hoarță Cărăușu, în Daniela-Pană Dindelegan (coord.), 2008: 329). Pe lângă acestea, se vor aborda și anafora, epifora, precum și acumularea, strategii subscrise celor discursiv-argumentative punctuale.

A. În cazul *întrebării retorice*, considerată de unii autori „ca fiind o întrebare aparentă” (Constantin Grecu, 1982: 210-211) „valoarea argumentativă intrinsecă a întrebării este exploatată pentru realizarea unui act de argumentare” (Daniela Rovența-Frumușani, 2000: 114). Această strategie argumentativă impresionează auditoriul prin crearea unor momente de emoție ce dau discursului suflet și putere.

B. *Negația polemică* reprezintă o strategie argumentativă „bazată pe contestarea unui enunț anterior”, deținând „un caracter dialogic, replicativ, polifonic” (Daniela Rovența-Frumușani, 2000: 115).

C. *Metafora cu rol argumentativ*. Metafora substituie și totodată nuanțează fapte, stări, atitudini, comportamente (Raluca-Mihaela Nedeia, 2007: 188), oferind o cheie de interpretare a realității (Aura Bărîcă, 2009: 7). Rovența Frumușani arată că se poate vorbi despre „presiunea metaforei legată de efectul interpretării”, întrucât acest tip de metafore constituie „rezultatul unei deducții” (Daniela Rovența-Frumușani, 2000: 119).

La aceste trei strategii discursiv-argumentative punctuale, adăugăm și anafora, epifora și acumularea.

D. *Anafora - strategie argumentativă*. Dacă în *accepție lingvistică*, *anafora* este „relația dintre două elemente lingvistice, în care cel care apare ulterior în discurs (numit *anaforic*) nu are un sens de sine stătător, ci este interpretat semantico-referențial prin raportare la elementul deja apărut (*antecedent* sau *sursă*): anaforicul preia valoarea referențială sau sensul contextual al antecedentului” (Rodica Zafiu, 2005: 656-657), asigurând continuitatea și coerența discursului, în *accepție retorică*, *anafora*, figură sintactică, este realizată prin „repetarea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte la începutul unor fragmente succesive de enunț” (Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, 2001: 46).

E) *Epifora*, în contrast cu *anafora*, este un procedeu retoric care constă în „repetarea aceluiași cuvânt/ grup de cuvinte la sfârșitul unor fragmente de enunț” (Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, 2001: 198)

F) *Acumularea* – În literatura de specialitate, *acumularea* este definită ca fiind „un procedeu retoric care face legătura între o varietate de structuri care se caracterizează printr-o asemănare sintactică și semantică doar parțială” (Luminița Hoarță Cărăușu, 2008: 382).

Așadar, argumentarea este o strategie discursivă, modalitate în care ea devine parte constitutivă în diferite tipuri de discursuri, care urmărește obținerea unei adeziuni din partea interlocutorului, utilizând limbajul pentru a persuadea și pentru a convinge.

BIBLIOGRAPHY

Bărîcă, Aura, *Metaforă și corporalitate în discursul media*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.

Bidu-Vrânceanu, Angela; Călărașu, Cristina; Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana; Mancaș, Mihaela; Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2001.

Breton, Philippe, *Convinge fără să manipulezi. Să învățăm să argumentăm*, Traducere de Evagrina Dîrțu, Institutul European, Iași, 2009.

Greco, Constantin, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

Grize, Jean-Blaise, „Le point de vue de la logique naturelle: démontrer, prouver, argumenter” în *L’argumentation aujourd’hui. Position théoriques en confrontation*, (eds.) Marianne Doury et Sophie Moirand, Presses Sorbonne Nouvelle, Paris, 2004, pp. 35-43.

Hoarță Cărăușu, Luminița, *Teorii și practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iași, 2008.

Hoarță Cărăușu, Luminița, „Strategii argumentative și persuasive în discursul politic românesc actual”, în *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, coord. Daniela-Pană Dindelegan, Editura Universității din București, 2008, p. 329.

Hoarță Cărăușu, Luminița, „Arsenie Boca, <Cărarea împărăției>. Particularități morfosintactice și retorico-pragmatice”, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași* (serie nouă), secțiunea IIIe, Lingvistică, tomul LX/ 2014, p. 70.

Lo Cascio, Vincenzo, *Gramatica argumentării. Strategii și structuri*, Traducere: Doina Condrea-Derer, Alina-Gabriela Sauciuc, Editura Meteora Press, București, 2002.

Nedea, Raluca-Mihaela, *Discursurile lui Cicero. Structuri și strategii argumentative*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2007.

Olariu, Florin-Teodor, *Dimensiunea ludic-agonală a limbajului - prolegomene la o abordare interacționistă a structurilor conversaționale*, Editura „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2007.

Perelman, Chaïm; Olbrechts-Tyteca, Lucie, *Tratat de argumentare. Noua retorică*, Traducere și indecși de Aurelia Stoica, Prefață de Michel Meyer, Editura Universității „Alexandru Iona Cuza”, Iași, 2012.

Pop, Mihai; Ruxăndoiu, Pavel, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.

Reboul, Anne; Moeschler, Jacques, *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, Coordonarea traducerii de Carmen Vlad, Liana Pop, Editura Echinox, Cluj, 1999.

Rovența-Frumușani, Daniela, *Argumentarea. Modele și strategii*, Editura All, București, 2000.

Rovența-Frumușani, Daniela, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Editura Tritonic, București, 2012.

Rybacki, Karyn C.; Rybacki, Donald J., *O introducere în arta argumentării. Pledarea și respingerea argumentelor*, Traducere de Viorel Murariu, Editura Polirom, Iași, 2004.

Sălăvăstru, Constantin, *Raționalitate și discurs. Perspective logico-semiotice asupra retoricii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

Sălăvăstru, Constantin, *Teoria și practica argumentării*, Editura Polirom, Iași, 2003.

Săvulescu, Silvia, *Retorică și teoria argumentării*, Editura Comunicare. ro, București, 2004.

Stoichițoiu Ichim, Adriana, „Strategii persuasive în discursul publicitar” (II), în *Limba și literatură*, vol. III-IV, București, 1997, p. 47.

Tuțescu, Mariana, *L’argumentation*, Editura Universității din București, București, 1986.

Zafiu, Rodica, „Argumentare prin analogie: criterii de evaluare și strategii de respingere”, în *Modernitate și interdisciplinaritate în cercetarea lingvistică. Omagiu doamnei profesor Liliana Ionescu-Ruxăndoiu*, Mihaela Constantinescu, Gabriela Stoica, Oana Uță Bărbulescu (ed.), Editura Universității din București, 2012, pp. 604-610.

Zafiu, Rodica, „Anafora”, în *Gramatica limbii române II, Enunțul*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan- Al. Rosetti”, Editura Academiei Române, București, 2005, pp. 656-657.